

Приемането в еврозоната – необходимост и задължение

д-р Петкан ИЛИЕВ - УНСС

Приемането в еврозоната

Приемането на една държава в еврозоната зависи от изпълнението на т.нар. **Маастрихтски критерии**. Те са четири:

- **ценова стабилност** – **инфлацията** не може да надвишава с повече от 1,5 процентни пункта инфлацията на 3-те държави членки на еврозоната с най-добри показатели;
- **стабилни и устойчиви публични финанси** - държавата трябва да не е обект на процедура при **прекомерен дефицит** - бюджетният дефицит трябва да е под 3%;
- **стабилност на валутните курсове** - държавата трябва да участва във **валутния механизъм** (ERM II) в продължение на най-малко две години и да няма сериозни отклонения в курса на нейната валута спрямо еврото. В случая на България такива отклонения няма как да има - валутният курс на българския лев е фиксиран към еврото;
- **дългосрочни лихвени проценти** - дългосрочният лихвен процент в страната не трябва да бъде по-висок от 2 процентни пункта над размера в трите държави членки с най-добри показатели в областта на ценовата стабилност.

България в момента отговаря на три от четирите Маастрихтски критерия. Проблемът е с нивото на инфлацията, която в България значително е по-висока отколкото в страните с най-добри показатели.

България официално се отказа от целта си да приеме еврото от началото на 2024 г. Към проблемно високата инфлация се добави и разпускането на парламента, без да бъдат приети няколко ключови законови промени.

Какви са причините България да се откаже от датата 1 януари 2024 г.?

- За да приеме една страна еврото, тя трябва да отговаря на определени числови критерии, вписани в Договора за ЕС, които да показват, че икономиката е достатъчно сближена с тази на страните от еврозоната.

- Отделно през юли 2020 г. при влизането на лева във Валутния механизъм II (ERM II, който често френолно е наричан "чакалня за еврото") България и Хърватия поеха и допълнителни ангажименти за реформи по някои специфични казуси.

Страната се оказа с проблеми и по двата параграфа: инфлацията, е далеч над референтната стойност; необходимите законови поправки не бяха приети.

Чисто технически България трябваше до края на февруари да поиска *извънреден конвергентен доклад* - документ, в който ЕЦБ и ЕК да дадат оценка, че страната е готова, но решението е това да не се прави на този етап.

Законодателни промени:

- *Кодекс за застраховането* - промените в Кодекса за застраховането целят да гарантират спазването на правилата в европейската застрахователна система „Зелена карта“. Те предвиждат българските застрахователи да са длъжни да изплащат обезщетения веднага, ако техен клиент участва в инцидент в чужбина;
- **Търговския закон** - Промените в **Търговския закон** бяха свързани с производството по несъстоятелност и целяха да намалят неговата продължителност и да увеличат събираемостта на вземанията;
- *Закон за мерките против изпиране на пари* – Промените в **Закона за мерките срещу изпирането на пари** предвиждаха изменения в режима на идентифициране на действителните собственици на дружества, както и възможност в регистрите да се отбелязва установено несъответствие в данните за действителния собственик;
- *Закон, регламентиращ прехода към еврото* - промени в **Закона за Българската народна банка**, които трябва да регламентират правомощията на БНБ след приемането на еврото.

С колко се отлага влизането в еврозоната?

- Датата ще зависи от момента, в който покрием всички изисквания - за инфлацията и за поетите законодателни ангажименти.
- Приемането на еврото може да се случи в средата на 2024 г., но може да се отложи и за след 2025 г. Засега е предложена, като следваща индикативна дата 1 юли 2024 г.

Реалистична е датата 1.07.2024, ако подадем искане за конвергентен доклад през юли 2023 г., но трябва да имаме:

1. приети законодателни промени;
2. да имаме увереност, че отговаряме на инфлацията с условието, че ще бъдем третираны като Хърватия с изключване на трите страни с най-ниска инфлация, и
3. да покажем устойчивост и фискална стабилност.

Проблем ли е евентуално влизане от средата на годината?

Досега всички 20 първоначални и присъединени членки на еврозоната са правили тази крачка от 1 януари. Влизане от друга дата би било прецедент, но технически или законово няма пречка за това. Реално приемането на еврото по средата на годината би създавало основно известни трудности на бизнеса - за счетоводното и данъчното отчитане и т.н. Предвид фиксирания курс на лева обаче те са доста ограничени.

Има ли риск България да изпусне момента и да бъде блокирана за еврото по подобие на Шенген?

България използва политическия прозорец, който се отвори покрай българското европредседателство, за да получи "да" за валутния механизъм ERM II. Желанието на Стара Европа да интегрира колкото се може повече държави към ядрото си, след като започна войната в Украйна, също ни помагаше. Един от потенциалните проблеми е, че България може да се окаже с трудности да покрива и други числови критерии. Например ако еврозоната остава приоритет, не само дефицитът за 2023 г. трябва да е под 3%, а и тригодишната средносрочна бюджетна прогноза за 2024-2026 г. да е в тези рамки - нещо, което ще е трудно постижимо и практически, и политически.

Критерият за дългосрочен лихвен процент на сближаване пък в момента се изпълнява единствено поради факта, че на пазара няма налични приемливи десетгодишни бенчмаркови левови ДЦК и публикуваната стойност 1.85% е без промяна от средата на 2022 г., макар дългосрочните български еврови облигации да се търгуват на доста по-високи нива. Винаги стои и опасността просто политическата картина да се промени. Процедурата по влизане в еврозоната е сложна, но формално накрая България трябва да получи одобрение от всички 20 членки. Това оставя теоретична (макар и неприлагана досега) възможност страната да бъде блокирана и заради други неформални притеснения като върховенството на закона.

Теми като американските санкции по "Магнитски" за бившия финансов министър Владислав Горанов на ГЕРБ, чийто подпис е под въпросните поети ERM II ангажменти, нормално поражда въпроси.

Предимствата „За“ еврото:

- Процесът по интеграция в еврозоната е възприет още с *подписването на договора за присъединяване на България към ЕС*. Присъединяването на България към еврозоната е задължение, прието от страната ни при включването ни в ЕС през 2007 г. Само на една страна от ЕС (Дания) е дадено правото да не се включва в еврозоната (неограничена дерогация, т.е. признато безсрочно изключение);
- *Швеция е особен случай* – проведен в страната референдум (2003 г.) препоръчва невключване в еврозоната и запазване на местната валута, но при нея не е в сила правото за безсрочно изключение. Швеция съзнателно не приема определени правови изисквания на ЕС, които са задължителни за включване към еврозоната, така че тя формално не изпълнява всички критерии за членство в еврозоната, за момента.
- Договорът за членство в ЕС *не допуска* възможност за неограничена дерогация на новоприсъединилите се страни в ЕС след 2000 г. Вариантът за включване на България в еврозоната не е пожелателен, а е въпрос на време и начин (готовност) на присъединяване.
- Приемането на еврото дава тласък на икономиката, като на първо място това води до *повишаване на кредитния рейтинг на страната*;
- Приемането в еврозоната способства за *понижаването на лихвените проценти*. Това е особено важно в сегашния момент, когато икономическата конюнктура се влошава, както в България така и в Европа като цяло. Страната получава потенциален достъп до средства по **Европейския механизъм за стабилност** (ЕМС), създаден за овладяването на фискални кризи по подобие на тази в Гърция миналото десетилетие.
- *Инфлацията* в еврозоната е с няколко пункта по-ниска и приемането на общата валута ще спомогне в средносрочен план за овладяването на растежа на цените.

Ефектът от закръгляването нагоре в стойността на стоките и услугите ще е еднократен и незначителен на фона на вече високата инфлация.

- **Европейската централна банка (ЕЦБ)** не е изложена на политически натиск както БНБ и съответно може да се очаква да спазва по-отговорна политика в перспектива;
- Една от най-важните придобивки от еврозоната и Шенген е **политическа**. България ще се превърна в част от ядрото на ЕС, където се вземат ключови решения и се коват дългосрочните политики на 27-те. Страната получи много по-широка възможност да влияе върху действия на Евросъюза, които така или иначе засягат националната сфера;
- **България отдавна е платила цената за членството в еврозоната**, която включва невъзможността на централната банка да използва валутния курс като икономически инструмент и съблюдаването на строга фискална политика. На практика страната взе решението още през 1997 г. с въвеждането на валутния борд и отказа от парична политика.
- Един от сигурните плюсове от въвеждането на еврото, това е елиминирането на разходите за превалутниране и валутния риск;
- Въведена е нова надзорна процедура за превенция и корекция на възможни макроикономически дисбаланси (Macroeconomic Imbalance Procedure), придружени със съответни регулации.

Приети за мониторинг са нови десет макроикономически показателя, които по-късно се допълват с още четири показателя.

Формално нововъведените 14 показателя за оценка на макроикономическите дисбаланси не са допълнение към Маастрихтските критерии за членство в еврозоната, но де-факто са.

Пълна и вярна информация за въвеждането на еврото в България ще има в края на март, когато ще заработи специална интернет страница за еврото, която ще е основният канал за информирание на гражданите и бизнеса за въвеждането на еврото в България. На нея ще се публикува информация за:

- Ползи от въвеждане на еврото;

- Полезна практическа информация, вкл. времеви периоди и начини за обмяна на валута и двойно обозначение на цените, промени за гражданите и за бизнеса;
- Външен вид и защитни елементи на евробанкнотите и монетите;
- Добри практики и опит на други страни, въвели еврото;
- Документи, регламентиращи процеса по въвеждане на еврото – Националният план, Законът за въвеждане на еврото, насоки/препоръки, свързани с приемането на еврото в различни сектори и др.
- Информация ще може да се получи и на *специална безплатна телефонна линия*, която ще бъде разкрита по-късно.
- Предвижда се да бъде разработено и *мобилно приложение*, което да информира, но и да се ползва като калкулатор за изчисляване на стойността на стоки и услуги от лева в евро и обратно.

Благодаря за вниманието!

petkaniliev@unwe.bg

petkaniliev@abv.bg